

Соколовська І.П.
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ФІНАНСОВІ ДЖЕРЕЛА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Попри продовження воєнної агресії РФ проти України предметом наукових дискусій майже з початку повномасштабного вторгнення стало питання перспектив повоєнного відновлення національної економіки. Такі обговорення у колах науковців, представників бізнесу, державних і міжнародних установ свідчать як про високу актуальність даної проблематики, так і про незаперечну впевненість у збереженні української державності [1]. Серед важливих аспектів реалізації сценаріїв майбутнього національного відновлення поряд із першочерговою умовою досягнення безпекових чинників є акумуляція фінансових джерел його забезпечення.

У сучасних умовах повномасштабної війни та надвисокого рівня загальних втрат української економіки в результаті дій агресора (лише інфраструктурні втрати за приблизними оцінками KSE становили 155 млрд дол. США на початок 2024 р.), ключовим питанням економічної стійкості є стан фінансової системи. Відтак її стабілізація, формування механізмів відновлення грошово-кредитного обігу, пошук і диверсифікація джерел інвестування економіки вимагають синергії держави і ринку [2, с. 208].

Загальновідомо, що в умовах війни та повоєнної відбудови на державні фінанси лягає важкий тягар забезпечення як воєнних, так і соціально-економічних потреб. Тому можливості держави щодо відшкодування збитків бізнесу та відновлення економіки за рахунок бюджетних коштів достатньо обмежені. Також вичерпним є шлях наповнення бюджету через підвищення податкового тиску — під впливом різкого скорочення бази оподаткування фіскальний ефект таких заходів є значно нижчим від очікуваного.

В умовах повномасштабної війни потужним джерелом фінансування необоронних видатків бюджету стали кошти міжнародних партнерів, обсяги яких за 2022-2024 рр. перевищили 115 млрд дол. США. Разом з тим залежність від зовнішньої допомоги вносить елемент невідзначеності, що лише посилюється із затягуванням воєнних дій. Вже у 2024 р. обсяги міжнародної допомоги знизились на 2 % — до 41,7 млрд дол. США порівняно із 42,5 млрд дол. США у 2023 р. [3].

Одночасно спостерігається зміна структури залучених коштів, що обумовлює динамічне зростання зовнішнього державного боргу. Зокрема, аналіз наведених у таблиці даних свідчить, що у 2024 р. сума грантової допомоги від основного надавача — США, скоротилася майже на чверть порівняно із попереднім роком і становила 8,3 млрд дол. США. Крім цього, збільшувалась частка боргового фінансування — на 18 % зросла заборгованість перед МВФ (із 4475 до 5278 млн дол.) та у 5 разів збільшився обсяг позик від Світового банку (із 655 до 3247 млн дол.). Відтак частка заборгованості перед МФО у структурі зовнішніх джерел фінансування зросла із 12 до 20 % протягом 2023–2024 рр.

Дані таблиці також свідчать про достатньо вузький потенціал здійснення позик на внутрішньому фінансовому ринку. Попри різке підвищення плану випуску ОВДП з вересня 2024 р. його не було виконано у повному обсязі. Протягом 2024 р. обсяги залучених від ОВДП коштів зросли лише на 2 % порівняно із попереднім роком, а їх частка у загальному обсязі джерел фінансування складала 27,5 %.

Тому на третьому році війни, у 2024 р., наявні проєкти відбудови фінансувалися переважно коштами міжнародних фінансових організацій (зокрема, Європейського інвестиційного банку та Світового банку) та фінансовою допомогою окремих держав. Слід зазначити, що дана тенденція не є суто національним феноменом — наявна практика повоєнного віднов-

лення багатьох країн підтверджує тезу про першочергове значення особливо у перші роки саме іноземної фінансової допомоги [4].

Таблиця 1

**ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ЗАГАЛЬНОГО ФОНДУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ
У 2023–2024 рр. (млн дол. США)**

Джерела	2023 р.	2024 р.
Зовнішні двосторонні кредити та гранти у т.ч. надані	37349	33159
- ЄС	19530	17326
- США (грант)	10950	8314
Позики від МФО у т.ч. від	5130	8525
- МВФ	4475	5278
- СБ	655	3247
Сума зовнішнього фінансування	42479	41684
Внутрішні позики (у т.ч. військові ОВДП)	15482	15816
Сума всіх джерел фінансування	57961	57500

Джерело: складено автором за даними Міністерства фінансів України [3].

Разом з тим, з огляду на стрімке зростання державного боргу, що майже спів вимірний із ВВП країни, попри пільговий характер зовнішнього кредитного фінансування, для фінансування потреб повоєнного відновлення України слід орієнтуватися на активніше залучення грантових коштів, а також на використання російських заморожених активів. Це дозволить не допустити ситуації, коли боргове навантаження стане не підйомним для економіки, що загрожує борговою кризою та уповільненням економічного зростання. При цьому надважливою умовою ефективності та прозорості використання коштів є і буде визначення чітких пріоритетів з точки зору забезпечення національних інтересів та безпечних чинників [5].

Література

1. Концепція стратегії повоєнного відновлення та розвитку України. НІСД, 19 травня 2022 р. Режим доступу: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-05/stratvidnovlennya-koncept-v2.pdf> (дата звернення: 14.01.25).
2. Держава і ринок в економічному розвитку та у повоєнному відновленні: зарубіжний досвід : колективна монографія / за ред. д.е.н. В.В. Небрат; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». К., 2024. 416 с.
3. Фінансування державного бюджету України з початку повномасштабної війни. Міністерство фінансів України. Режим доступу: https://mof.gov.ua/uk/news/ukraines_state_budget_financing_since_the_beginning_of_the_full-scale_war-3435 (дата звернення: 14.01.25).
4. Інклюзивні інститути забезпечення розвитку економіки України: колективна монографія / [Бобух І.М., Кіндзерський Ю.В., Фащевська О.М. та ін.]; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». К., 2023. 360 с. Режим доступу: <https://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/Ukraine-inclusive-institutes-economy-development.pdf> (дата звернення: 14.01.25).
5. Відновлення та реконструкція повоєнної економіки України : наукова доповідь / НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». К., 2022. 305 с.